

Pradžią>Pinigai ir piniginiai reikalavimai>Nemokumas, bankrotas**Nemokumas, bankrotas**

Vokietija

Įvadas

Vokietijoje nemokumui ir nemokumo byloms taikytina teisė reglamentuojama Nemokumo kodekse (vok. *Insolvenzordnung*, toliau – InsO), kuris įsigaliojo 1999 m. sausio 1 d. Nemokumo kodeksas skiriasi nuo kitų darbo tvarkos taisyklių tuo, kad jame įtvirtintos ne tik procedūrinės, bet ir esminės nuostatos. Pavyzdžiui, nuostatos, kuriomis reglamentuojami nemokumo bylos iškelimo padariniai, yra esminės nuostatos (InsO 80–147 straipsniai).

Pagrindinis Nemokumo kodekso tikslas – kolektyvinis skolininko kreditorių reikalavimų patenkinimas realizuojant skolininko turtą ir paskirstant iš jo gautas pajamas arba sudarant alternatyvų susitarimą, numatytą nemokumo plane, visų pirma siekiant išlaikyti įmonę veikiančią (InsO 1 straipsnio pirmas sakiny). Kolektyvinis reikalavimų patenkinimas (vok. *gemeinschaftliche Befriedigung*) reiškia, kad kreditoriams bus atlyginta proporcingai atitinkamiems jų reikalavimams. Be to, nemokumo byla skirta tam, kad sąžiningiems skolininkams būtų suteikta galimybė padengti likusias skolas (InsO 1 straipsnio antras sakiny).

Pagrindinis Vokietijos nemokumo bylos principas, be vienodo požiūrio į kreditorius principo, yra kreditorių autonomijos principas (vok. *Gläubigerautonomie*). Kreditoriams suteikiamos plačios teisės daryti įtaką bylai, visų pirma susijusios su skolininko turto realizavimo būdais. Kreditoriai taip pat priima sprendimą dėl konkrečios nemokumo bylos formos, nes, be standartinės procedūros, kreditoriams, kurių reikalavimai užtikrinti, ir paprastiesiems kreditoriams kodekse suteikiama galimybė įgyvendinti savo autonomiją sudarant nemokumo planą, kuriuo galima nukrypti nuo Nemokumo kodekso nuostatų siekiant realizuoti nemokaus skolininko turtą, paskirstyti gautas sumas atitinkamoms šalims, nustatyti nemokumo bylos eigą ir skolininko atsakomybę užbaigus bylą.

Nemokumo planas ypač svarbus, jei įmonė reorganizuojama, nors juo taip pat gali būti vadovaujama likviduojant įmonę.

Vokietijos nemokumo bylų teisei taip pat būdingas vienovės principas. Tai reiškia, kad įstatyme dėl reorganizavimo ir likvidavimo (vok. *Gesetz für Sanierung und Liquidation*) jokia atskira procedūra nenumatyta. Ir reorganizavimas, ir likvidavimas gali būti vykdomas taikant standartinę procedūrą arba nemokumo plano procedūrą.

Kai įmonė reorganizuojama, dėmesys taip pat atkreipiamas į įstatymą dėl įmonių stabilizavimo ir restruktūrizavimo sistemos (*Gesetz über den Stabilisierungs- und Restrukturierungsrahmen für Unternehmen*, taip pat vadinamą *Unternehmensstabilisierungs- und -restrukturierungsgesetz* arba StaRUG), kuris įsigaliojo 2021 m. sausio 1 d. StaRUG numatyta įvairių priemonių, kurias taikant sunkumų patiriančioms įmonėms, kurios dar nėra nemokios ar pernelyg įsiskolinusios, suteikiama galimybė būti reorganizuotoms pagal daugumos kreditorių patvirtintą restruktūrizavimo planą, neiškeliant nemokumo bylos pagal InsO. Nuo 2022 m. liepos 17 d. taip pat galima pateikus prašymą vykdyti bylą pagal StaRUG viešai, t. y. informacija apie teismo paskyrimą ir teisminių sprendimų procedūrą, vietą ir laiką skelbiama restruktūrizavimo portale pagal StaRUG 84–86 straipsnius. Todėl tokia byla taip pat atitinka nemokumo byloms keliamas sąlygas pagal 2015 m. gegužės 20 d. Reglamento (ES) 2015/848 dėl nemokumo bylų 1 straipsnio 1 dalį (toliau – ES nemokumo reglamentas).

1 Kam gali būti iškelta nemokumo byla?

Nemokumo byla gali būti iškelta dėl bet kurio juridinio ar fizinio asmens turimo turto, net jei šis asmuo nesiverčia komercine ar savarankiškai dirbančio asmens veikla (fiziniai asmenys, kurie nevykdo tokios veiklos, vadinami vartotojais). Nemokumo byla taip pat gali būti pradėta dėl juridinio asmens statuso neturinčios ūkinės bendrijos (pvz., tikrosios ūkinės bendrijos (vok. *offene Handelsgesellschaft*), komanditinės ūkinės bendrijos (vok. *Kommanditgesellschaft*) turto arba dėl atskiros fondo turto, pavyzdžiui, mirusio asmens turto. Viešosios teisės reglamentuojamiems juridiniams asmenims taikoma specialioji InsO 12 straipsnio nuostata, kurioje nurodyta, kad nemokumo byla negali būti pradėta dėl Federacinei vyriausybei arba Žemei (vok. *Land*) priklausančio turto (InsO 12 straipsnio 1 dalies 1 punktas).

2 Kokios yra nemokumo bylos iškelimo sąlygos?

Nemokumo byla keliama tik pagal prašymą, to savaime negali padaryti joks viešasis subjektas. Prašymą gali pateikti skolininkas arba kreditorius. Siekiant apsaugoti teismą ir skolininką nuo per anksti pateikiamų prašymų arba prašymų, teikiamų siekiant vienintelio tikslo – sukelti žalą, prašymą pateikiantis kreditorius privalo įtikinamai įrodyti, kad esama pagrindo nemokumui ir kad skolininkui pareikštas reikalavimas iš tikrųjų priklauso kreditoriui.

Jei nemoki tampa ribotos atsakomybės bendrovė, prašymą turi pateikti jos valdymo organai, nes kitaip jiems bus skiriamos sankcijos. Jei šis reikalavimas pažeidžiamas, kreditoriai gali pareikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo. Jei sunkumų patiriantys skolininkai veikė nusikalstamai, tam tikromis aplinkybėmis jie patys gali būti patraukti baudžiamojon atsakomybėn (Baudžiamojo kodekso (vok. *Strafgesetzbuch*) 283 straipsnis ir paskesni straipsniai).

Paprastai nemokumo byla pradėdama dėl nepajėgumo mokėti. Skolininkas laikomas negalinčiu susimokėti skolų, jei jis negali įvykdyti mokėjimo prievolių, kurių mokėjimo terminas suėjo. Paprastai nemokumas preziumuojamas, jei skolininkas nustojo vykdyti mokėjimus (InsO 17 straipsnio 2 dalis). Jei skolininkas yra juridinis asmuo arba bendrovė, kurios nėra vienas partneris nėra neribotos atsakomybės fizinis asmuo, byla taip pat gali būti pradėta dėl per didelio įsiskolinimo. Skolininkas yra per daug įsiskolinęs, jei jo turtas neapdengia esamų įsipareigojimų, nebent konkrečiomis aplinkybėmis labai tikėtina, kad įmonė toliau tęs veiklą dar 12 mėnesių (InsO 19 straipsnio 2 dalis). Jei, atsižvelgiant į aplinkybes, labai tikėtina, kad įmonė tęs veiklą, į tai būtina atsižvelgti nustatant skolininko turto vertę. Prašymą taip pat gali pateikti skolininkas, kuris nebėra pajėgus mokėti (InsO 18 straipsnio 1 dalis). Skolininkas laikomas nepajėgiu mokėti, jei tikėtina, kad jis negalės įvykdyti esamų mokėjimo prievolių tą dieną, kai baigiasi jų įvykdymo terminas (InsO 18 straipsnio 2 dalis). Siekiant įvertinti, ar skolininkas yra nepajėgus mokėti, paprastai remiamasi 24 mėnesių prognozavimo laikotarpiu. Kad byla būtų pradėta, taip pat būtina užtikrinti nemokumo bylos finansavimą. Todėl prašymas iškelti nemokumo bylą bus atmestas, jei skolininko turto veikiausiai nepakaks bylos išlaidoms padengti (InsO 26 straipsnio 1 dalies pirmas sakiny).

Jei sąlygos yra įvykdomos, teismas, atsakingas už nemokumo bylą, arba nemokumo bylų teismas (vok. *Insolvenzgericht*) priima sprendimą iškelti bylą ir jis paskelbiamas. Teismas viešai paskelbia šią informaciją internete (<http://www.insolvenzbekanntmachungen.de/>). Priimdamas sprendimą iškelti bylą, teismas paragina paprastuosius kreditorius pareikšti reikalavimus nemokumo administratoriui per nustatytą laikotarpį. Jis nustato susirinkimo dieną ir šiame susirinkime kreditoriai, remdamiesi nemokumo administratoriaus ataskaita, priima sprendimą dėl nemokumo bylos eigos ir nustato patikrinimui skirtą teismo posėdžio, per kurį bus tikrinami pareikšti reikalavimai, datą (InsO 29 straipsnio 1 dalis).

Kaip jau nurodyta įžangoje, Nemokumo kodekse nenumatytos atskirų rūšių bylos, taikomos reorganizavimui ir likvidavimui. Be standartinės procedūros, kodekse suteikiama galimybė sudaryti nemokumo planą, kuriuo remiantis būtų vykdomas likvidavimas arba reorganizavimas.

Nemokumo bylų teismui gali užtrukti patikrinti, ar yra įvykdytos nemokumo bylos išskėlimo sąlygos, todėl teismas iš pradžių taiko visas laikinąsias apsaugos priemonės, kurios atrodo būtinos, kad nepasikeistų skolininko finansinė padėtis ir dėl to nebūtų pakenkta kreditoriams, kol bus priimtas sprendimas dėl prašymo (InsO 21 straipsnio 1 dalies pirmas sakiny). Praktiškai teismas paskiria laikinąjį nemokumo administratorių (vok. *vorläufiger Insolvenzverwalter*), kuris gali būti „silpnas“ arba „stiprus“. Jei paskiriamas „silpnas“ laikinasis nemokumo administratorius, skolininkas išlaiko teisę disponuoti turtu, o teismas nustato atskiras administratoriaus pareigas, tačiau jos negali būti platesnės nei „stipraus“ laikinojo nemokumo administratoriaus pareigos (InsO 22 straipsnio 2 dalies antras sakiny). Pavyzdžiui, teismas gali nurodyti, kad skolininkas gali realizuoti turtą tik pritarus administratoriui. Priešingai nei tuo atveju, kai paskiriamas stiprus laikinasis nemokumo administratorius, paskiriant silpną laikinąjį nemokumo administratorių nagrinėjami teisiniai ginčai nenutrūksta (1999 m. birželio 21 d. Vokietijos Federacijos Aukščiausiojo Teismo sprendimo Nr. II ZR 70/98 4 punktą). Laikinasis nemokumo administratorius yra „stiprus“, jei teismas nustato bendrą draudimą skolininkui realizuoti turtą, todėl teisė valdyti skolininko turtą ir juo disponuoti suteikiama administratoriui (InsO 22 straipsnio 1 dalies pirmas sakiny).

3 Kokia nuosavybė sudaro nemokaus subjekto turto dalį? Kaip tvarkomas turtas, kurį skolininkas įgijo arba kuris jam perduotas po to, kai buvo išskelta nemokumo byla?

Nemokaus skolininko turtas (vok. *Insolvenzmasse*) apima turtą, kuris skolininkui priklauso bylos išskėlimo metu, ir turtą, kurį jis naujai įsigijo bylos nagrinėjimo metu (t. y. kol byla užbaigiama ar nutraukiama). Nemokaus skolininko turtas neapima griežtai asmeninių skolininko teisių ir daiktų, kurių negalima areštuoti, nes į juos taip pat negali būti nukreiptas atskiras vykdymas. Pavyzdžiui, uždirbtos pajamos yra nemokaus skolininko turto dalis tik tiek, kiek jos viršija minimalias skolininko pragyvenimui skirtas lėšas. Turtas, kuriam nemokumo administratorius panaikino areštą, taip pat priskiriamas skolininko turtui, kurio negalima areštuoti.

Vokietijos teisėje teisė valdyti nemokaus skolininko turtą ir teisė juo disponuoti iš esmės perduodama nemokumo administratoriui nuo bylos išskėlimo momento (išimtis taikoma, kai skolininkas savarankiškai valdo turtą (vok. *Eigenverwaltung*), InsO 270 straipsnis ir paskesni straipsniai), todėl pareiga suteikti įkaitą paskolos davėjams, suteikiantiems finansavimą skolininkui, pavyzdžiui, tenka nemokumo administratoriui. Kalbant apie labai svarbius sandorius, pavyzdžiui, paskolos sutarties sudarymą, dėl kurio nemokaus skolininko turtui užkraunama reikšminga našta, nemokumo administratoriui reikalingas kreditorių susirinkimo arba paskirto kreditorių komiteto sutikimas (InsO 160 straipsnis). Įsipareigojimai dėl paskolų ir kiti įsipareigojimai, kuriuos sudarė nemokumo administratorius, yra siejami su nemokaus skolininko turtu ir tenkinami iš šio turto pirmumo tvarka, t. y. prieš patenkinant paprastųjų kreditorių reikalavimus. Taip užtikrinama, kad po nemokumo bylos išskėlimo sutarties šalys bus pasirengusios turėti verslo reikalų su nemokiu skolininku.

4 Kokių įgaliojimų atitinkamai turi skolininkas ir nemokumo specialistas?

Kadangi nuo nemokumo bylos išskėlimo pradžios nemokumo administratoriui paprastai tenka svarbus vaidmuo (išimtis taikoma, kai skolininkas pats valdo turtą), šiuo bylos etapu nemokumo bylų teismas iš esmės turi priežiūros ir vadovavimo įgaliojimus (žr. InsO 58 ir 76 straipsnius) (be specialiųjų įgaliojimų, pavyzdžiui, suteikiamų per nemokumo plano procedūrą arba jei skolininkas pats valdo turtą). Išskėlus nemokumo bylą, esminius sprendimus (turto realizavimo, likvidavimo, reorganizavimo ir nemokumo plano) paliekama priimti kreditoriams. Tačiau teismas turi specialiuosius įgaliojimus ir užduotis bylos išskėlimo etape. Jis priima sprendimą dėl bylos išskėlimo, laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ir nemokumo administratoriaus paskyrimo. Teismas taip pat atsako už nemokumo administratoriaus priežiūrą. Jis prižiūri tik nemokumo administratoriaus veiksmų teisėtumą, tačiau netikrina, ar jie tikslingi, ir negali duoti administratoriui nurodymų. Siekiant paspartinti nemokumo bylą, nemokumo bylą nagrinėjančio teismo sprendimus galima apskųsti tik tais atvejais, kai kodekse numatyta tiesioginio apeliacinio skundo galimybė (vok. *sofortige Beschwerde*) (žr. InsO 6 straipsnio 1 dalį). Tiesioginį apeliacinį skundą galima paduoti pačiam nemokumo bylą nagrinėjančiam teismui arba už nemokumo bylų teismą aukštesnės instancijos apygardos teismui (vok. *Landgericht*) raštu arba žodžiu teismo kanceliarijoje (vok. *Geschäftsstelle*). Tiesioginis apeliacinis skundas neturi stabdomojo poveikio. Tačiau apeliacinį skundą nagrinėjantis teismas arba nemokumo bylų teismas gali nurodyti laikinai sustabdyti vykdymą.

Nemokumo administratorius yra svarbiausias nemokumo bylos dalyvis. Nemokumo administratoriais gali būti skiriami tik fiziniai, bet ne juridiniai asmenys (InsO 56 straipsnio 1 dalies pirmas sakiny). Visų pirma paskyrimui į nemokumo administratoriaus pareigas yra tinkami teisininkai, apskaitininkai ar patarėjai mokesčių klausimais. Išskėlus nemokumo bylą, teisė valdyti skolininko turtą ir juo disponuoti suteikiama nemokumo administratoriui (InsO 80 straipsnio 1 dalis). Nemokumo administratorius turi atskirti turtą, kurį jis nustato esant išskėlus nemokumo bylą, nuo viso kito turto, kuris nepriklauso skolininkui. Jis taip pat turi skolininko turtui priskirti tas dalis, kurios priskiriamos skolininko turtui pagal prievolių teisę, tačiau kurios dar nebuvo įtrauktos į skolininko turtą nemokumo bylos išskėlimo metu. Šitaip nustatytas skolininko turtas yra laikomas nemokaus skolininko turtu (vok. *Insolvenzmasse*, InsO 35 straipsnis), kurį realizuos nemokumo administratorius ir iš kurio bus tenkinami kreditorių reikalavimai. Kitos nemokumo administratoriaus pareigos: darbo užmokesčio išmokėjimas nemokaus skolininko darbuotojams; sprendimo priėmimas dėl to, ar toliau tęsti vykstančius teisinius ginčus, ar juos nutraukti (InsO 85 straipsnis ir paskesni straipsniai), ir kaip elgtis su iki galo neįvykdytomis sutartimis (InsO 103 straipsnis ir paskesni straipsniai); parengti turto ir įsipareigojimų ataskaitą (InsO 153 straipsnio 1 dalies pirmas sakiny); ginčyti sandorius, kurie buvo sudaryti prieš iškeliant nemokumo bylą ir kurie gali būti nepalankūs paprastiesiems kreditoriams (InsO 129 straipsnis ir paskesni straipsniai).

Nemokumo administratorių prižiūri nemokumo bylų teismas (InsO 58 straipsnio 1 dalis). Jei įsteigiamas kreditorių komitetas, jis teikia paramą ir stebi, kaip nemokumo administratorius vykdo savo pareigas (InsO 69 straipsnio pirmas sakiny).

Išskėlus nemokumo bylą, kai teisė disponuoti skolininko turtu suteikta nemokumo administratoriui, jis gali iš esmės laisvai disponuoti nemokaus skolininko turtu. Labai svarbiems sandoriams, pavyzdžiui, įmonės ar visų atsargų pardavimui, taikomi apribojimai. Tokiems ypatingos svarbos sandoriams reikalingas kreditorių susirinkimo arba kreditorių komiteto pritarimas. Tačiau pritarimo reikalavimo pažeidimas neturi poveikio tretiesiems asmenims ir sukelia tik administratoriaus atsakomybę. Administratorius taip pat privalo vykdyti kreditorių susirinkimo sprendimą likviduoti įmonę arba tęsti jos veiklą (InsO 157 ir 159 straipsniai).

Jei nemokumo administratorius nederamai pažeidžia jam pagal Nemokumo kodeksą tenkančius įpareigojimus, jis privalo atlyginti žalą visoms bylos šalims (InsO 60 straipsnio 1 dalis). Kodekso 60 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Nemokumo administratorius turi atlyginti kiekvienos bylos šalies patirtą žalą, jei jis tyčia pažeidžia jam pagal šį kodeksą tenkančias pareigas. Jis turi elgtis taip, kaip to galima tikėtis iš tinkamo ir rūpestingo nemokumo administratoriaus.“ Nemokumo administratorius turi teisę gauti užmokestį už savo pareigas ir atitinkamą išlaidų atlyginimą (InsO 63 straipsnio 1 dalies pirmas sakiny). Darbo užmokestis reglamentuojamas Nemokumo administratoriaus darbo užmokesčio taisyklėse (vok. *Insolvenzrechtsvergütungsverordnung*, toliau – InsVV) ir nustatomas pagal nemokaus skolininko turtą, esantį tuo metu, kai užbaigiama nemokumo byla. Taisyklėse numatyti pagal skalę suskirstyti standartiniai įkainiai, tačiau jie gali būti padidinti atsižvelgiant į nemokumo administratoriaus pareigų dydį ir sunkumą.

Net ir po nemokumo bylos išskėlimo skolininkas, kuriam pareiškiami paprastųjų kreditorių reikalavimai, išlieka realizuotino turto savininkas (InsO 38 ir 39 straipsniai). Iš esmės jis yra atsakingas visu savo turtu. Tačiau teisė valdyti turtą ir juo disponuoti nemokumo bylos apimtyje suteikiama nemokumo administratoriui. Skolininko prašymu teismo sprendimu dėl bylos išskėlimo skolininkas taip pat gali būti įpareigojamas pats valdyti savo turtą pagal InsO 270 straipsnį ir paskesnius straipsnius. Prie savo prašymo skolininkas turi pridėti skolininko turto valdymo planą, kuris išsamiai apibūdintas InsO 270a straipsnyje. Toks įpareigojimas skiriamas, jeigu skolininko turto valdymo planas yra nuoseklus ir išsamus ir nėra žinoma jokių aplinkybių, kurios suponuotų, kad

skolininko turto valdymo planas iš esmės pagrįstas neteisingais faktais (InsO 270b straipsnio 1 dalis ir 270f straipsnio 1 dalis). Be to, negali būti taikomas nė vienas iš pagrindų nutraukti laikinąjį skolininko turto valdymo priemonę, nustatytą 270e straipsnyje (InsO 270b straipsnio 1 dalis). Iš esmės šiuo atveju taip pat taikomos bendrosios nemokumo teisės nuostatos (InsO 270 straipsnio 1 dalies antras sakiny). Tačiau, kai skolininkas pats valdo savo turtą, jis išlaiko teisę valdyti turtą ir jį disponuoti, kuria naudojasi prižiūrimas teismo paskirto stebėtojas (vok. *Sachverwalter*) (InsO 270 straipsnio 1 dalies pirmas sakiny). Kai skolininkas pats valdo turtą, įgaliojimus, kurie paprastai suteikiami nemokumo administratoriui, įgyvendina skolininkas ir stebėtojas. Iškėlus nemokumo bylą, skolininkui tenka daug pareigų teikti informaciją ir bendradarbiauti. Tačiau kartu skolininkas turi teisę dalyvauti byloje.

5 Kokiomis sąlygomis galima remtis įskaitymais?

InsO 94 straipsnyje ir paskesniuose straipsniuose reglamentuojamas klausimas, ar paprastas kreditorius gali įskaityti reikalavimą nemokiam skolininkui. Kodekse daromas esminis skirtumas pagal tai, ar įskaitymo galimybė jau buvo nemokumo bylos iškėlimo metu, ar ši galimybė atsirado jau vėliau. Pirmuoju atveju įskaitymas iš esmės leidžiamas, o tai reiškia, kad paprastieji kreditoriai neprivalo registruoti reikalavimo siekdami įtraukti jį į skolų sąrašą (vok. *Tabelle*), tačiau jų reikalavimas gali būti patenkinamas jiems apie įskaitymą pranešus nemokumo administratoriui. Tačiau pranešimas apie įskaitymą negalioja, jei kreditorius įgijo galimybę įskaityti reikalavimą remdamasis sandoriu, kurį galima pripažinti negaliojančiu (InsO 96 straipsnio 1 dalies 3 punktas).

Antruoju atveju, jei įskaitymo galimybė atsirado vėliau, reikia atskirti:

jei bylos iškėlimo metu reikalavimas, kuriam taikomas įskaitymas, jau buvo, tačiau dar nebuvo suėjęs jo įvykdymo terminas, dar nebuvo numatytas panašus atlygis arba jis vis dar buvo sąlyginis, įskaitymą leidžiama taikyti po bylos iškėlimo, kai tik pašalinama įskaitymą atlikti trukdanti kliūtis.

Jei tuo metu, kai byla buvo iškelta, reikalavimas dar nebuvo nustatytas, arba jeigu kreditorius įgijo reikalavimą skolininkui tik po bylos iškėlimo, įskaitymas draudžiamas pagal InsO 96 straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktus, todėl skolininkas gali reikalauti, kad kreditorius įvykdytų savo sutartinius įsipareigojimus nemokaus skolininko turto naudai, o kreditorius gali užregistruoti savo reikalavimą, kad jis būtų įtrauktas į skolų sąrašą, ir jis bus patenkinamas tik nustatyta dalimi.

Jei kreditorius neperėmė reikalavimo iš kito kreditoriaus po nemokumo bylos iškėlimo, o pats jį įgijo po bylos iškėlimo, pavyzdžiui, sudarydamas sutartį su nemokumo administratoriumi, jis turi teisę į įskaitymą kaip nemokaus skolininko turto kreditorius.

6 Kokios yra nemokumo bylų pasekmės esamoms sutartims, kuriose skolininkas yra viena iš šalių?

Nemokumo bylų sukeltiniai padariniai esamoms sutartims Vokietijos teisėje reglamentuojami InsO 103 straipsnyje ir paskesniuose straipsniuose. Iš esmės, iškėlus nemokumo bylą, esami sutartiniai santykiai gali nutrūkti arba tęstis toliau, arba nemokumo administratoriui suteikiama galimybė pasirinkti, ar vykdyti sutartį, ar ją nutraukti.

Kai kurių sandorių atveju nemokumo bylų padariniai aiškiai reglamentuoti įstatymo (InsO 103–118 straipsniai). Pavyzdžiui, užsakymai, darbo ar paslaugų teikimo sutartys arba leidimai imtis veiksmų dėl nemokaus skolininko turto dalies nustoja galioti iškėlus nemokumo bylą, o sutartys, kurias skolininkai sudarė dėl turto nuomos, ir darbo sutartys galioja toliau ir yra privalomos nemokaus skolininko turto atžvilgiu.

Kalbant apie sutartis, kurių skolininkas ir kita šalis neįvykdė arba kurias nevisiškai įvykdė, InsO 103 straipsnio 1 dalyje nemokumo administratoriui suteikiama teisė pasirinkti, ar vykdyti sutartį, ar ne. Jei nemokumo administratorius nusprendžia vykdyti sutartį iš nemokaus skolininko turto, kreditoriaus priešinis reikalavimas turi būti tenkinamas pirmumo tvarka, nes pagal InsO 55 straipsnio 1 dalies 2 punktą tai yra iš nemokaus skolininko turto išieškotina skola. Jei nemokumo administratorius nusprendžia nevykdyti sutarties, jis daugiau nieko negali reikalauti pagal šią sutartį. Kreditorius gali reikalauti atlyginti žalą už sutarties nevykdymą tik kaip paprastas kreditorius, užregistruodamas savo reikalavimą, kad jis būtų įtrauktas į skolų sąrašą (InsO 103 straipsnio 2 dalies pirmas sakiny). Jei nemokumo administratorius nepriima sprendimo, sutarties šalis gali jo prašyti pasirinkti. Tokiu atveju administratorius turi nedelsdamas paskelbti, ar jis ketina reikalauti sutarties vykdymo. Jei jis to nepadaro, jis negali reikalauti, kad sutartis būtų vykdoma. Kalbant apie finansines paslaugas ir terminuotus sandorius, pagal kodeksą administratoriui neleidžiama pasirinkti (InsO 104 straipsnis).

Jei sutartinių santykių baigtis konkrečiai neregamentuota InsO 103–118 straipsniuose, sutartis galioja net ir po nemokumo bylos iškėlimo.

Sutartyse esančių nutraukimo sąlygų patikimumas prieštaringas. Atspirties taškas yra InsO 119 straipsnio nuostata, kurioje nurodyta, kad susitarimai, kuriais atmetamas arba apribojamas 103 straipsnio ir paskesnių straipsnių taikymas, negalioja. Pagal šią nuostatą leidžiamas nutraukimo sąlygos, nepriklausančios nuo nemokumo ir nesusietos su nemokumo bylos iškėlimu ar prašymų pateikimu, tačiau susijusios su skolininko neatsiskaitymu. Tačiau nutraukimo sąlygos, kurios priklauso nuo nemokumo, yra problemiškos, visų pirma atsižvelgiant į 2012 m. lapkričio 15 d. Vokietijos Federacijos Aukščiausiojo Teismo (vok. *Bundesgerichtshof*) sprendimą (IX ZR 169, 11, BGHZ, 195, 348). Tame sprendime teismas nustatė, kad energijos tiekimo sutartyje esanti nutraukimo sąlyga, kuri priklausė nuo nagrinėjamo nemokumo, negalioja. Tačiau teismas nurodė, kad nutraukimo sąlygos, priklausančios nuo nemokumo, netaikomos negaliojančiomis *per se*: leidžiamos nutraukimo sąlygos, atitinkančios galimybę nutraukti sutartį įstatymo nustatyta tvarka. Todėl nuo nemokumo priklausančių nutraukimo sąlygų klausimas kol kas nėra galutinai išspręstas. Specialios taisyklės, taikomos finansinių paslaugų ir terminuotų sandorių sutartinėms sprendimo sąlygoms, nustatytos InsO 104 straipsnio 3 ir 4 dalyse.

Jei skolininkas ir kreditorius pagal bendrąsias teisės normas susitarė neleisti perleidimo, šis susitarimas taip pat yra privalomas nemokumo administratoriui. Tačiau komerciniuose sandoriuose toks perleidimo draudimas dažnai būna neveiksmingas, nes net jei sutartyje susitariama dėl perleidimo draudimo, piniginio reikalavimo perleidimas vis dėlto galioja, jei skolininkas ir kreditorius yra prekyautojai (Prekybos kodekso (vok. *Handelsgesetzbuch*) 354a straipsnio 1 dalis).

7 Kokios yra nemokumo bylų pasekmės individualių kreditorių iškeltoms byloms (išskyrus nebaigtas nagrinėti bylas)?

Kadangi nemokumo bylos tikslas – lygiomis teisėmis patenkinti visų kreditorių reikalavimus, InsO 87 straipsnyje paaiškinta, kad paprastiesiems kreditoriams leidžiama užtikrinti savo reikalavimų vykdymą tik pagal nemokumo byloms taikomas nuostatas. Todėl iškėlus nemokumo bylą neleidžiamas vykdymo užtikrinimas, tad paprastiesiems kreditoriams neleidžiama nukreipti savo reikalavimų į nemokaus skolininko turtą arba į kitą skolininko turtą (InsO 89 straipsnio 1 dalis). Vykdyto užtikrinimo draudimo privaloma laikytis pagal įstatymą, todėl jau pradėtas vykdymo užtikrinimas savaime sustabdomas, neatsižvelgiant į tai, ar kreditorius žinojo apie bylos iškėlimą ir ar skolininkas prašė sustabdyti vykdymą.

InsO 88 straipsnyje numatyta, kad bylos iškėlimas turi atgalinį poveikį (vok. *Rückschlagsperre*) anksčiau taikytoms vykdymo užtikrinimo priemonėms, ir nurodyta, kad teisės į turtą, kuriuo užtikrinama prievolė, įgytos dėl vykdymo užtikrinimo per paskutinį mėnesį iki prašymo iškelti nemokumo bylą pateikimo arba po šio prašymo pateikimo, po nemokumo bylos iškėlimo gali netekti galios. Šiuo atveju taip pat nesvarbu, ar kreditorius žinojo apie ketinimą pateikti prašymą iškelti nemokumo bylą.

Jei užstatas įgytas dėl vykdymo užtikrinimo priemonės prieš pateikiant prašymą iškelti nemokumo bylą, pagal InsO 88 straipsnio 1 dalį užstatas galioja, tačiau tam tikromis sąlygomis jį galima ginčyti (2004 m. sausio 22 d. Vokietijos Federacijos Aukščiausiojo Teismo sprendimas IX ZR 39/03).

Nuo nemokumo bylos iškėlimo skolininkas praranda galimybę būti bylos šalimi savo turto interesais. Ši teisė suteikiama nemokumo administratoriui, kuris dėl savo pareigų turi teisę būti bylos šalimi. Todėl nemokumo administratorius gali savo vardu reikšti reikalavimus, siejamus su nemokaus skolininko turtu.

8 Kokios yra nemokumo bylų pasekmės tolesniam bylų, nebaigtų nagrinėti bankroto bylos iškėlimo metu, nagrinėjimui?

Kadangi nuo bylos iškėlimo nemokaus skolininkas praranda teisę pareikšti ieškinį, nagrinėjama byla, jei ji susijusi su nemokaus skolininko turtu, iš pradžių sustabdoma (Civilinio proceso kodekso (vok. *Zivilprozessordnung*, toliau – ZPO) 240 straipsnio pirmas sakiny).

Jei skolininkas yra ieškovas (pavyzdžiui, jei byloje skolininkas yra ieškovas arba jis pateikia prieštaravimus dėl jau vykdytino reikalavimo), nemokumo administratorius gali tęsti bylą arba atsisakyti tai daryti (InsO 85 straipsnio 1 dalies pirmas sakiny). Jei jis sutinka, byla tęsiama toliau. Jei jis nesutinka, turtas atskiriamas nuo nemokaus skolininko turto ir bylą gali toliau tęsti skolininkas arba atsakovas (InsO 85 straipsnio 2 dalis).

Jei skolininkas yra atsakovas, reikia atskirti: jei nemokumo bylos iškėlimo metu nagrinėjamas ieškiny dėl reikalavimo, patenkančio į nemokumo bylos sritį, reikalavimą būtina užregistruoti, kad jis būtų įtrauktas į skolų sąrašą (žr. InsO 87 straipsnį). Jei nemokumo administratorius ar paprastasis kreditorius prieštarauja, reikalavimas nustatomas atnaujinant sustabdytą bylą (InsO 180 straipsnio 2 dalis).

Kita vertus, jei reikalavimas nepatenka į nemokumo bylos sritį, tačiau, pavyzdžiui, tai yra reikalavimas dėl atleidimo nuo prievolės arba skolos, siejamos su nemokaus skolininko turtu, bylą gali toliau tęsti nemokumo administratorius arba ieškovas (InsO 86 straipsnis).

9 Kokie yra pagrindiniai kreditorių dalyvavimo nemokumo bylose elementai?

Kaip jau paaiškinta įžangoje, Nemokumo kodekse kreditoriams suteikiama galimybė daryti didelę įtaką nemokumo bylai. Kreditoriai savo teises įgyvendina per kreditorių susirinkimą (vok. *Gläubigerversammlung*, InsO 74 straipsnis ir paskesni straipsniai) arba kreditorių komitetą (vok. *Gläubigerausschuss*), kurį gali pasirinktinai įsteigti kreditorių susirinkimas (InsO 68 straipsnis ir paskesni straipsniai). Kreditorių susirinkimas yra centrinis organas, per kurį kreditoriai priima sprendimus, o kreditorių komitetas yra organas, per kurį jie vykdo priežiūrą. Kreditorių susirinkimą šaukia nemokumo bylų teismas (InsO 74 straipsnio 1 dalies pirmas sakiny), kuris jam ir pirmininkauja (InsO 76 straipsnio 1 dalis). Visi privilegijuotieji ir paprastieji kreditoriai, nemokumo administratorius, kreditorių komiteto nariai ir skolininkas turi teisę dalyvauti kreditorių susirinkime (InsO 74 straipsnio 1 dalies antras sakiny). Kreditorių susirinkimo sprendimai visada priimami paprasta balsų dauguma, o daugumą lemia ne balsų skaičius, bet balsuojančių kreditorių turimų reikalavimų suma (InsO 76 straipsnio 2 dalis). Jei įmonė viršija tam tikrus dydžio kriterijus, nemokumo bylų teismas turi paskirti laikinąjį kreditorių komitetą dar prieš iškeliant nemokumo bylą (InsO 22a straipsnis). Šis komitetas dalyvauja skiriant nemokumo administratorių ir priimant sprendimus dėl skolininko įpareigojimo pačiam valdyti turtą (InsO 56a straipsnis ir 270b straipsnio 3 dalis).

Kreditorių susirinkimo svarbą rodo tai, kad jis sprendžia, kaip toliau turi vykti byla, ypač kaip turi būti realizuotas skolininko turtas. Kitos kreditorių susirinkimo pareigos:

kito nemokumo administratoriaus rinkimas (InsO 57 straipsnio pirmas sakiny);

nemokumo administratoriaus priežiūra (InsO 66, 79 straipsniai, 197 straipsnio 1 dalies 1 punktą);

sprendimas nutraukti įmonės veiklą arba ją tęsti (InsO 157 straipsnis);

tam tikrų nemokumo administratoriaus sudarytų ypatingos svarbos sandorių patvirtinimas (InsO 160 straipsnio 1 dalis).

10 Kaip nemokumo specialistas gali naudotis ar disponuoti turtu?

Dėl nemokumo administratoriaus įgaliojimų dėl nemokaus skolininko turto žr. atsakymą į klausimą „Kokius įgaliojimus atitinkamai turi skolininkas ir nemokumo specialistas?“

11 Kokie reikalavimai turi būti nukreipti į nemokaus skolininko turtą ir kaip vertinami reikalavimai, atsiradę išskėlus nemokumo bylą?

Kreditoriai, turintys teisę į turto atskyrimą

Kreditoriai, turintys teisę į turto atskyrimą (vok. *aussonderungsberechtigte Gläubiger*, toliau – kreditoriai, turintys teisę į turto atskyrimą) turi teisę reikalauti atskirti turtą iš nemokaus skolininko turto pagal *in rem* arba *in personam* teisę (InsO 47 straipsnio pirmas sakiny). Kreditoriai, turintys teisę į turto atskyrimą, nėra paprastieji kreditoriai, todėl jie neprivalo registruoti savo reikalavimų, kad jie būtų įtraukti į reikalavimų sąrašą, bet gali užtikrinti jų vykdymą pareikšdami ieškinį pagal bendrąsias teisės normas (InsO 47 straipsnio antras sakiny). Tačiau jie pareiškia šį ieškinį ne skolininkui, o nemokumo administratoriui, kuris dėl savo pareigų veikia kaip šalis. Teisė į turto atskyrimą gali būti kildinama iš turto nuosavybės teisės (jei ši nuosavybės teisė nėra perduota kaip užstatas, nes dėl to savininkas tampa tik kreditoriumi, kurio reikalavimas užtikrintas (InsO 51 straipsnio 1 punktą)) arba iš paprasto teisės išlaikymo, taip pat iš restitucijos reikalavimo pagal prievolių teisę (pvz., nuomotojas prieš nuomininką).

Kreditoriai, kurių reikalavimai užtikrinti

Kreditoriai, kurių reikalavimai užtikrinti (vok. *absonderungsberechtigte Gläubiger*, toliau – kreditoriai, turintys teisę į atskirą reikalavimų patenkinimą), – tai tie kreditoriai, kurie turi teisę į jų reikalavimų patenkinimą pirmumo tvarka iš nemokaus skolininko turtui priskiriamo realizuoto turto. Šie kreditoriai nedalyvauja reikalavimų patikros procedūroje, tačiau jiems teikiama pirmenybė, nes jie turi teisę į reikalavimų patenkinimą iš pajamų, gautų realizavus turtą, prieš kitus žemiau eilėje esančius kreditorius arba paprastuosius kreditorius, kurių reikalavimai neužtikrinti. Bet kuris likutis, likęs iš realizuoto turto, priskiriamas nemokaus skolininko turtui ir tik jis gali būti naudojamas kitų kreditorių reikalavimams patenkinti. Šio pobūdžio užtikrinimo teisė gali būti kildinama, be kita ko, iš kreditorinio reikalavimo pirmumo teisės, kilnojamojo daikto įkeitimo arba nuosavybės teisės, įgytos dėl užtikrinimo (InsO 49, 50 ir 51 straipsniai).

Jei gautų pajamų nepakanka kreditoriaus, kurio reikalavimai užtikrinti, reikalavimams patenkinti ir kreditorius, kurio reikalavimai užtikrinti, pateikia skolininkui reikalavimą ne tik dėl *in rem* teisės, bet ir dėl *in personam* teisės, be užtikrinto reikalavimo jis gali reikalauti ir proporcingo išieškojimo iš nemokaus skolininko turto įregistruodamas savo asmeninę teisę (tokia apimtimi, kokia ji nėra įgyvendinta), kad ji būtų įtraukta į skolų sąrašą (InsO 52 straipsnio antras sakiny).

Kreditoriai, kurių reikalavimai nukreipti į patį skolininko turtą

Kreditoriai, kurių reikalavimai nukreipti į patį skolininko turtą (vok. *Massegläubiger*), neprivalo registruoti savo reikalavimų, kurie patenkinami iš anksto. Pagal InsO 53 straipsnį į skolininko turtą nukreipiamos skolos apima nemokumo bylos išlaidas ir kitus administratoriaus po bylos iškėlimo sukurtus įsipareigojimus, susijusius su nemokumo valdymu (pvz., reikalavimus dėl įmonėje vis dar dirbančių darbuotojų darbo užmokesčio arba teisininko, kurį pasiliko nemokumo administratorius siekdamas reikalavimų nemokiam skolininkui įvykdymo užtikrinimo teismuose, reikalavimai). Šie reikalavimai tenkinami pirmumo tvarka, nes nemokumo administratorius gali tinkamai vykdyti procedūrą tik tada, jei jis gali prisiimti naujus įsipareigojimus, kurių įvykdymą galima visiškai užtikrinti. Be to, įsipareigojimai, susiję su nepagrįstu praturtėjimu iš nemokaus skolininko turto, taip pat tam tikri įsipareigojimai, susiję su laikinąja nemokumo byla, yra siejami su nemokaus skolininko turtu.

Paprastieji kreditoriai

Reikalavimų tikrinimo procedūroje dalyvauja tik paprastieji kreditoriai (vok. *Insolvenzgläubiger*) (InsO 174 straipsnio 1 dalies pirmas sakiny). Pagal InsO 38 straipsnį paprastieji kreditoriai yra visi asmeniniai kreditoriai su pagrįstais reikalavimais skolininkui, turimais nemokumo bylos iškėlimo dieną. InsO 39 straipsnio 1 dalyje išvardytų subordinuotųjų paprastųjų kreditorių (vok. *nachrangige Insolvenzgläubiger*) reikalavimai turi būti pareikšti tik jei to konkrečiai prašo nemokumo bylų teismas (InsO 174 straipsnio 3 dalies pirmas sakiny). Subordinuotieji reikalavimai nemokiam skolininkui tenkinami po kitų paprastųjų kreditorių reikalavimų. Pavyzdžiui, tai gali būti baudos, taip pat palūkanos ir delspinigiai už pavėluotą mokėjimą, skaičiuojami paprastųjų kreditorių reikalavimams nuo nemokumo bylos iškėlimo dienos.

12 Kokios yra taisyklės, reglamentuojančios reikalavimų pateikimą, patikrinimą ir pripažinimą?

Reikalavimai turi būti raštu pateikti nemokumo administratoriui per laiką, kurį nustato sprendime iškelti nemokumo bylą nagrinėjantis teismas, nurodant reikalavimo pagrindą ir sumą, taip pat pateikiant reikalavimą įrodančius dokumentus (InsO 174 straipsnio 1 dalies pirmas ir antras sakiny ir 2 dalis). Tačiau net ir pateikus reikalavimą pavėluotai, jis vis tiek bus nagrinėjamas (InsO 177 straipsnis). Nemokiam asmeniui turi būti pateikiami visi reikalavimai, nesvarbu, ar pagrindiniams teisiniams santykiams taikoma civilinė teisė, ar viešoji teisė (pavyzdžiui, mokesčių prievolės).

Užsienio kreditoriams taikomi specialūs reikalavimai: pagal ES nemokumo reglamento 55 straipsnį užsienio kreditoriai gali teikti reikalavimus naudodami standartinę reikalavimų formą. Reikalavimai gali būti pateikiami bet kuria ES institucijų oficialiaja kalba. Tačiau kreditoriui gali tekti pateikti vertimą į oficialiąją nemokumo bylos iškėlimo valstybės narės kalbą arba į kitą kalbą, kuri, valstybės nurodymu, yra priimtina. Iš esmės reikalavimus reikia pateikti per nemokumo bylos iškėlimo valstybės teisės aktuose nurodytą terminą. Užsienio kreditorių atveju šis laikotarpis yra ne trumpesnis kaip 30 dienų nuo paskelbimo apie nemokumo bylos iškėlimą nemokumo bylos iškėlimo valstybės nemokumo registre.

Nemokumo administratorius privalo kiekvieną tinkamai pareikštą reikalavimą įrašyti į skolų sąrašą (vok. *Tabelle*). Šiame etape reikalavimo turinys netikrinamas. Reikalavimai tikrinami, jų suma ir eilė nustatoma tik nemokumo bylų teismo surengtame patikrinimui skirtame posėdyje (InsO 176 straipsnio pirmas sakiny). Jei nemokumo administratorius ar paprastas kreditorius neprieštarauja reikalavimui per patikrinimui skirtą teismo posėdį, arba jei pareiktas prieštaravimas atmetamas, reikalavimas laikomas priimtu ir kreditorius gauna jam priklausančią pajamų iš nemokaus skolininko turto dalį. Skolininko prieštaravimas neturi įtakos reikalavimo nustatymui (InsO 178 straipsnio 1 dalies antras sakiny), tačiau, pasibaigus nemokumo bylai, paprastieji kreditoriai negalės užtikrinti likusios savo reikalavimo dalies įvykdymo pagal registraciją sąrašė ir turės skolininkui pareikšti atskirą ieškinį (InsO 201 straipsnio 2 dalies pirmas sakiny).

Jei per patikrinimui skirtą teismo posėdį nemokumo administratorius ar kitas paprastas kreditorius pateikia prieštaravimą, kreditorius dėl reikalavimo priėmimo gali pareikšti ieškinį jį ginčijančiai šaliai (InsO 179 straipsnio 1 dalis). Tačiau kreditorius gali gauti pajamų dalį tik tuo atveju, jei ieškinyje dėl reikalavimo priėmimo įrodoma, kad jo reikalavimas tikrai yra pagrįstas (InsO 180 straipsnis ir paskesni straipsniai). Prieš paskirstydamas pajamas nemokumo administratorius parengia paskirstymo sąrašą (vok. *Verteilungsverzeichnis*) (InsO 188 straipsnis). Per dvi savaites nuo paskirstymo sąrašo paskelbimo privalo būti pateikti įrodymai, kad pareiktas ieškiny dėl reikalavimo priėmimo (InsO 189 straipsnio 1 dalis). Jei to nepadaroma, paskirstant pajamas į reikalavimą nebus atsižvelgta, net jei per tą laiką jis visiškai priimamas (InsO 189 straipsnio 3 dalis). Tačiau jei įrodymai pateikiami laiku, reikalavimui priskirta dalis bus išlaikyta ir neskirstoma, kol ieškiny nagrinėjamas (InsO 189 straipsnio 2 dalis). Jei ieškiny dėl reikalavimo priėmimo galutinai atmetamas, išlaikyta dalis bus paskirstyta kitiems paprastiesiems kreditoriams. Jei ginčijamam reikalavimui jau yra paruoštas vykdomasis dokumentas, ieškinį turi pareikšti ne kreditorius, bet prieštaravimą pareiškęs asmuo (InsO 179 straipsnio 2 dalis). Teismo sprendimai dėl reikalavimo nustatymo ar prieštaravimo patenkinimo galioja ne tik *inter partes*, bet ir yra įpareigojantys nemokumo administratoriui bei visiems paprastiesiems kreditoriams (InsO 183 straipsnio 1 dalis). Paprastieji kreditoriai, neužregistravę savo reikalavimo, kad jis būtų įtrauktas į reikalavimų sąrašą, negali gauti pajamų dalies iš realizuoto turto ir negali kitaip užtikrinti savo reikalavimo įvykdymo (InsO 87 straipsnis). Mokėjimo reikalavimai nemokumo administratoriui atmetami kaip nepriimtini.

13 Kokios yra taisyklės, reglamentuojančios pajamų paskirstymą? Koks yra reikalavimų ir kreditorių teisių eiliškumas?

Jei nemokumo plane nenurodyta kitaip, nemokumo administratorius realizuoja nemokaus skolininko turtą, kad paverstų jį pinigais, kurie bus paskirstyti kreditoriams. Sprendimus dėl turto realizavimo administratorius priima išmintingai, siekdamas gauti kuo daugiau pajamų. Gali būti parduodama visa skolininko įmonė ar atskiri įrenginiai, įmonė taip pat gali būti padalyta ir turto dalys parduodamos atskirai.

Prieš paskirstant iš realizuoto turto gautas pajamas paprastiesiems kreditoriams, pirmiausia reikia patenkinti kreditorių, kurių reikalavimai užtikrinti, ir kreditorių, kurių reikalavimai nukreipti į patį skolininko turtą, reikalavimus. Pajamos paskirstomos pagal paskirstymo sąrašą (InsO 188 straipsnis), kurį nemokumo administratorius sudaro remdamasis skolų sąrašu (InsO 175 straipsnis). Į šį sąrašą būtina įtraukti visus nemokiam skolininkui skirtus reikalavimus, į kuriuos atsižvelgtina paskirstant pajamas. Tada pajamos paskirstomos kreditoriams proporcingai jų reikalavimų sumai. Subordinuotųjų paprastųjų kreditorių eilė yra po paprastųjų kreditorių. Pirmųjų reikalavimai tenkinami tik jei visų kitų paprastųjų kreditorių reikalavimai yra visiškai patenkinti. Kadangi tikimybė, kad pirmųjų reikalavimai bus patenkinti, nėra didelė, jie turi pareikšti reikalavimus tik jei to konkrečiai prašo nemokumo bylų teismas (InsO 174 straipsnio 3 dalis).

Paprastai pajamos paskirstomos dar prieš baigiant realizuoti nemokaus skolininko turtą. Kai tik gaunama pakankamai pajamų iš nemokaus skolininko turto, atliekami mokėjimai (InsO 187 straipsnio 2 dalies pirmas sakiny). Kai turtas baigiamas realizuoti, pajamos yra galutinai paskirstomos (InsO 196 straipsnio 1 dalis). Tam reikalingas nemokumo bylų nagrinėjančio teismo pritarimas (InsO 196 straipsnio 2 dalis). Jei įmanoma patenkinti visus visų paprastųjų kreditorių (įskaitant subordinuotuosius kreditorius) reikalavimus (praktiškai taip būna retai), administratorius perveda visą likutį skolininkui (InsO 199 straipsnio pirmas sakiny).

Jei kreditorius turi teisę į užtikrintą reikalavimą į nemokaus skolininko turto dalį, o gautų pajamų nepakanka visam reikalavimui patenkinti, kreditorius gali užregistruoti papildomą reikalavimą *in personam*, kad jis būtų įtrauktas į sąrašą, tačiau tik tiek, kiek jo užtikrintas reikalavimas nebuvo patenkintas. Arba jis gali atsakyti užtikrinto reikalavimo ir užregistruoti reikalavimą skolininkui *in personam*, kad jis būtų įtrauktas į sąrašą visa suma (InsO 52 straipsnio antras sakiny).

Jei trečioji šalis patenkina kreditoriaus, turinčio *in rem* užstatą skolininko atžvilgiu, reikalavimą, trečioji šalis savaime neužima kreditoriaus, kurio reikalavimas užtikrintas, vietos. Tačiau tam tikrais atvejais įstatyme numatyta subrogacija, be to, leidžiama susitarti sudarant sutartį. Tai nėra nemokumo bylos ypatumas, nes ši taisyklė nustatyta bendrosiose teisės normose. Pavyzdžiui, jei kreditorius turi *in rem* užstatą ir jo reikalavimą patenkina ne skolininkas, o trečioji šalis, kuri garantuoja nemokiam skolininkui skirtą reikalavimą, kreditoriaus reikalavimas skolininkui perduodamas garantui pagal įstatyme nustatytą subrogaciją (Civilinio kodekso (vok. *Bürgerliches Gesetzbuch*, toliau – BGB) 774 straipsnio 1 dalies pirmas sakiny). Kalbant apie papildomas užtikrinimo teises, pavyzdžiui, hipoteką ar įkeitimą, Civiliniame kodekse aiškiai numatyta, kad jos pereina garantui (BGB 412, 401 straipsniai). Kitos užtikrinimo teisės, pavyzdžiui, žemės įkeitimas, skirtas reikalavimui užtikrinti, garantui pagal įstatymą nepereina. Tačiau reikalavimą pagal sutartį turintis kreditorius pagal analogiją, remiantis Civilinio kodekso 412 ir 401 straipsniais, privalo perduoti kitą užtikrinimą garantui, nebent šalys susitaria kitaip. Tada garantas užima *in rem* užstatą turinčio kreditoriaus vietą.

14 Kokios yra nemokumo bylų užbaigimo (ypač pasiekus susitarimą su kreditoriais) sąlygos ir pasekmės?

Standartinė procedūra

Po galutinio paskirstymo nemokumo byla turi būti užbaigta (InsO 200 straipsnio 1 dalis). Sprendimas užbaigti nemokumo bylą turi būti skelbiamas. Užbaigus nemokumo bylą, teisė valdyti nemokaus skolininko turtą ir juo disponuoti grįžta skolininkui.

Užbaigus nemokumo bylą, paprastieji kreditoriai iš esmės gali užtikrinti savo likusių reikalavimų skolininkui įvykdymą be jokių apribojimų, nes panaikinama tik reikalavimo dalis, atitinkanti išmokėtų pajamų sumą. Siekiant užtikrinti nepatenkintos reikalavimo dalies įvykdymą, InsO 201 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad paprastieji kreditoriai, remdamiesi teisėtu jų reikalavimų įtraukimu į sąrašą, gali priversti skolininką įvykdyti reikalavimus lyg pagal vykdytiną teismo sprendimą, jei reikalavimai yra nustatyti ir skolininkas jų neginčijo per patikrinimui skirtą teismo posėdį. Tačiau iš tos pačios InsO 201 straipsnio 2 dalies galima daryti išvadą, kad kitais atvejais kreditoriai, siekdami priversti skolininką įvykdyti reikalavimą, turi pareikšti jam ieškinį.

Išimtis taikoma fiziniams asmenims. Jie gali prašyti atleisti nuo likusios skolos (vok. *Restschuldbefreiung*, InsO 201 straipsnio 3 dalis, 286 straipsnis ir paskesni straipsniai). Nuo likusios skolos paprastai gali būti atleidžiama praėjus 3 metams, jei per tą laiką skolininkas elgėsi sąžiningai, ir tada skolininkas visas pajamas, kurias galima suvaržyti, turi perduoti patikėtiniui (vok. *Treuhänder*). Atleidimas nuo skolos turi privalomą galią visiems paprastiesiems kreditoriams, įskaitant tuos kreditorius, kurie nepareikšė savo reikalavimų (InsO 301 straipsnio 1 dalis). Tai reiškia, kad paprastiesiems kreditoriams galutinai užkertamas kelias priversti skolininką įvykdyti reikalavimus (išimtis – InsO 302 straipsnyje nurodyti reikalavimai, kurie nėra atleidžiami nuo likusios skolos). Juridinis asmuo, kuriam iškelta nemokumo byla ir kuris nebeteri jokio turto, automatiškai išbraukiamas iš prekybos registro ir nustoja egzistuoti.

Nemokumo plano procedūra

Pagal nemokumo plano procedūrą kreditoriai, kurių reikalavimai užtikrinti, ir paprastieji kreditoriai gali patys priimti sprendimus dėl nemokaus skolininko turto realizavimo, jo paskirstymo kreditoriams, bylos organizavimo ir skolininko atsakomybės užbaigus nemokumo bylą nustatymo. Šie veiksmai, nukrypstant nuo Nemokumo kodekso nuostatų, nustatomi nemokumo plane (InsO 217 straipsnio 1 dalies pirmas sakiny). Reorganizavimas ir nemokumo planas – tai ne tas pats. Nemokumo planas atlieka svarbų vaidmenį reorganizuojant įmonę, tačiau jis taip pat gali būti pagrindas likviduojant įmonę ir, pavyzdžiui, jame gali būti numatyta realizuoti nemokaus skolininko turtą ir paskirstyti jį susijusioms šalims, nukrypstant nuo Nemokumo kodekso nuostatų.

Nemokumo plane galima numatyti ne tik galimybę atleisti skolininką nuo likusios skolos – šis planas yra svarbi priemonė skolininkui atmesti nesąžiningai besielgiančius kreditorius. InsO 245 straipsnyje numatyta, kad tam tikromis sąlygomis sutikimas dėl balsavimo grupės gali būti laikomas duotu net ir tada, jei nėra reikiamos balsų daugumos.

Nemokumo planą gali pateikti nemokumo administratorius arba skolininkas (InsO 218 straipsnio 1 dalies pirmas sakiny). Nemokumo planą sudaro aiškinamoji dalis (vok. *darstellender Teil*) ir organizacinė dalis (vok. *gestaltender Teil*) (InsO 219 straipsnio pirmas sakiny). Aiškinamojoje dalyje apibūdinama, kokių priemonių jau imtasi nuo nemokumo bylos iškėlimo ir kokių priemonių dar numatoma imtis siekiant nustatyti numatomos suinteresuotųjų šalių teisių tvarkos pagrindą (InsO 220 straipsnio 1 dalis). Organizacinėje dalyje nustatoma, kaip turėtų pasikeisti dalyvaujančių šalių teisinė padėtis (InsO 221 straipsnio pirmas sakiny). Pagal InsO 217 straipsnio antrą sakinį, jeigu skolininkas nėra fizinis asmuo, į nemokumo planą taip pat gali būti įtrauktos su skolininko nuosavu kapitalu susijusios narystės teisės ir akcijos. Pagal InsO 225a straipsnio 2 dalį leidžiama konvertuoti skolą į nuosavybę – paversti kreditorių reikalavimus skolininko nuosavo kapitalo akcijomis pagal įmonių teisę. InsO 243 straipsnyje ir paskesniuose straipsniuose numatytas labai svarbus balsavimo mechanizmas. Nemokumo plano organizacinėje dalyje nustatomos įvairios balsavimo grupės. Nemokumo planas priimamas tik tada, jei jį patvirtina dauguma kiekvienos grupės balso teisę turinčių kreditorių (kreditorių dauguma), o „už“ planą balsuojančių kreditorių reikalavimų suma sudaro daugiau nei pusę visų balsuojančių kreditorių reikalavimų sumos (visų reikalavimų dauguma). Tačiau tam tikromis sąlygomis pagal kodeksą balsavimo grupė laikoma davusia sutikimą net ir tuo atveju, jei nėra reikiamos balsų daugumos (InsO 245 straipsnis). Šis „draudimas trukdyti“ (vok. *Obstruktionsverbot*) skirtas neleisti pavieniams kreditoriams ar akcininkams sužlugdyti planą. Pagal InsO 247 straipsnį skolininkas taip pat turi sutikti su planu. Tačiau skolininko prieštaravimas neturi reikšmės, jei pagal planą skolininko padėtis tikriausiai netaps blogesnė nei tuo atveju, jei šis planas nebūtų taikomas, ir jei nė vienas kreditorius negauna visą jo reikalavimo sumą viršijančios ekonominės vertės.

Kai dalyvaujančios šalys pritaria nemokumo planui ir gaunamas skolininko sutikimas, nemokumo planą patvirtina nemokumo bylą nagrinėjantis teismas. Teismas patvirtina planą, jei įvykdomi visi esminiai procedūriniai reikalavimai ir kreditorius ar akcininkas nepateikia prašymo teigdamas, kad dėl plano jo padėtis gali pablogėti, palyginti su padėtimi, jei planas nebūtų įgyvendinamas (InsO 251 straipsnis). Kad dėl tokio prieštaravimo planas nežlugtų, organizacinėje plano dalyje galima numatyti skirti lėšų, jei šalis įrodytų, kad jos padėtis pablogės (InsO 251 straipsnio 3 dalis).

Sprendimą, kuriuo patvirtinamas planas, galima ginčyti tik ribotai (InsO 253 straipsnis).

Kai nemokumo plano patvirtinimo nebegalima ginčyti ir nemokumo plane nėra numatyta kitaip, nemokumo bylą nagrinėjantis teismas ją nutraukia (InsO 258 straipsnio 1 dalis). Teisė disponuoti skolininko turtu grįžta skolininkui. Organizacinėje plano dalyje numatyti padariniai tampa privalomi visoms dalyvaujančioms šalims, nepaisant to, ar jos užregistravo savo reikalavimus ar prieštaravo nemokumo planui kaip suinteresuotosios šalys (InsO 254b straipsnis). Tai reiškia, kad nemokumo plane numatytas atsisakymas, sustabdymas ar pan. įsigalioja *ipso jure*, tam nereikia atskirai pareikšti ketinimo (InsO 254a straipsnio 1 dalis). Nemokumo planas iš esmės neturi įtakos paprastųjų kreditorių teisėms trečiųjų šalių atžvilgiu. Jeigu plane tai numatyta, išimtis taikoma grupės vidaus trečiosios šalies įkauti (vok. *gruppeninterne Drittsicherheiten*), kurį kreditoriui pateikė su skolininku susijusi įmonė, kaip tai suprantama įstatymo dėl akcinių bendrovių (*Aktiengesetz*, toliau – AktG) 15 straipsnyje, (pvz., patronuojamoji įmonė) (InsO 217 straipsnio 2 dalis ir 223a straipsnis).

Siekiant užtikrinti, kad skolininkas vykdytų nemokumo plane jam nustatytus įsipareigojimus, plane galima numatyti, kad skolininką turi stebėti nemokumo administratorius. Stebėjimo laikotarpiu nemokumo administratorius privalo kasmet pateikti teismui ir kreditorių komitetui (jei toks komitetas paskiriamas) ataskaitą dėl esamos padėties ir būsimų nemokumo plano įvykdymo perspektyvų (InsO 261 straipsnio 2 dalies pirmas sakiny).

Neatsižvelgiant į tai, ar toks stebėjimas paskiriamas, InsO 255 straipsnyje numatyta „atnaujinimo sąlyga“ (vok. *Wiederauflebensklausel*) taikoma siekiant užtikrinti, kad skolininkas įvykdytų planą. Jei paprastųjų kreditorių reikalavimai atidedami arba jų iš dalies atsisakoma remiantis organizacine nemokumo plano dalimi, toks atidėjimas ar atsisakymas pagal tą nuostatą nebėra privalomas kreditoriui, jei skolininkas reikšmingai atsilieka nuo plano įgyvendinimo šio kreditoriaus atžvilgiu (InsO 255 straipsnio 1 dalis). Tas pats taikoma visiems paprastiesiems kreditoriams, jei įgyvendinant planą dėl skolininko turto iškeliama nauja nemokumo byla (InsO 255 straipsnio 2 dalis). Paprastieji kreditoriai su pripažintais reikalavimais, kurių skolininkas neginčijo per patikrinimui skirtą teismo posėdį, ir kuriuos jie turi pagal patvirtintą ir galutinį nemokumo planą ir jei jie yra įrašyti į skolų sąrašą, gali priversti skolininką įvykdyti šiuos reikalavimus taip pat, kaip ir pagal vykdytiną teismo sprendimą (InsO 257 straipsnio 1 dalies pirmas sakiny).

Jei įmonė reorganizuojama pagal nemokumo planą, tam, kad šis planas veiktų, paprastai reikės paskolų. Siekiant apsaugoti paskolos davėjus, organizacinėje plano dalyje gali būti numatyta paskolų viršutinė riba (InsO 264 straipsnis). Viršutinės ribos nustatymas reiškia, kad, jei naujojo paskolos davėjo reikalavimas neviršija viršutinės ribos, iškėlus naują nemokumo bylą paprastieji kreditoriai stoja į eilę po naujojo paskolos davėjo.

Pagal nemokumo plano procedūrą skolininkui leidžiama prašyti atleisti nuo likusios skolos neatsižvelgiant į pirmiau apibūdintą atleidimo nuo likusios skolos procedūrą. Kodekse nurodyta, kad, jei nemokumo plane nenumatyta kitaip, skolininkai atleidžiami nuo likusios skolos kreditoriams, jei jie patenkina kreditorių reikalavimus nemokumo plane numatyta tvarka (InsO 227 straipsnio 1 dalis).

15 Kokios yra kreditorių teisės po nemokumo bylos užbaigimo?

Išsamesnė informacija apie kreditorių teises po nemokumo bylos užbaigimo pateikiama atsakyme į klausimą „Kokios yra nemokumo bylos užbaigimo sąlygos ir padariniai (visų pirma, jei ji užbaigiama pagal kreditorių susitarimą)?“

16 Koks subjektas turi padengti nemokumo bylos sąnaudas ir išlaidas?

Pagal Vokietijos teisę nemokumo bylos išlaidos apmokamos iš anksto iš nemokaus skolininko turto ir joms teikiama pirmenybė prieš paprastųjų kreditorių reikalavimus kaip su nemokaus skolininko turtu siejamiems įsipareigojimams (InsO 53 straipsnis). Pagal InsO 54 straipsnį nemokumo bylos išlaidas sudaro teismo išlaidos byloje, laikinojo nemokumo administratoriaus, nemokumo administratoriaus ir kreditorių komiteto narių darbo užmokestis ir patirtos išlaidos.

17 Kokios yra taisyklės dėl sandorių, kurie yra nenaudingi visiems kreditoriams bendrai, pripažinimo niekiniais, jų nuginklėjimo ar jų nevykdytumo?

Siekiant užkirsti kelią veiksams, kurie gali būti žalingi kreditoriams, bet koks nemokaus skolininko turtui priklausančio turto įsigijimas po nemokumo bylos iškėlimo iš esmės negalioja, o turto, kuris priklausytų nemokaus skolininko turtui po nemokumo bylos iškėlimo, įsigijimas prieš nemokumo bylos iškėlimą iš esmės galioja, tačiau tam tikromis aplinkybėmis jį galima ginčyti.

Kadangi nuo nemokumo bylos iškėlimo skolininko teisė disponuoti savo turtu suteikiama nemokumo administratoriui, bet koks skolininko disponavimas nemokaus skolininko turtu po bylos iškėlimo iš esmės absoliučiai negalioja (pagrindinė išimtis – kai sąžiningai įsigijama žemė, tačiau tai galima ginčyti) (InsO 81 straipsnio 1 dalies pirmas sakiny). Be to, teisių į turtą, kuris priklauso nemokaus skolininko turtui, įsigyti iš esmės neįmanoma, jei skolininkas realizavo

nomokaus skolininko turtui priklausantį turtą prieš iškeliant nomokumo bylą, tačiau rezultatas atsiranda tik po bylos iškėlimo (InsO 91 straipsnio 1 dalis) (pagrindinė išimtis – žemės įsigijimas, InsO 91 straipsnio 2 dalis). Užtikrinimo teisės, įgytos dėl vykdomo užtikrinimo bylos per paskutinį mėnesį iki prašymo iškelti nomokumo bylą arba po tokio prašymo pateikimo, taip pat netenka teisinės galios po bylos iškėlimo (InsO 88 straipsnio 1 dalis). Kaip numatyta InsO 129 straipsnyje ir paskesniuose straipsniuose, turto įsigijimas iš nomokaus skolininko turto prieš nomokumo bylos iškėlimą, kitaip nei įsigijimas po nomokumo bylos iškėlimo, iš esmės galioja, tačiau tam tikromis sąlygomis jį galima ginčyti. Ši teisė ginčyti nomokaus skolininko sandorius turi lemiamą reikšmę nomokumo teisės veikimui, nes ji nomokumo administratoriui leidžia kontroliuoti skolininko turto pardavimus prieš nomokumo bylos iškėlimą. Ji gali labai padėti padidinti nomokaus skolininko turtą ir taip užtikrinti, kad pagal nomokumo teisę būtų lygiateisiškai ir tvarkingai patenkinti kreditorių reikalavimai ir kad pavieniams kreditoriams nebūtų sudaromos išskirtinės sąlygos. Jei nomokumo administratorius sėkmingai įgyvendina teisę ginčyti nomokaus skolininko sandorius, šalis, gavusi naudą dėl ginčijamo sandorio, privalo grąžinti viską, kas pagal sandorį buvo paimta iš nomokaus skolininko turto. Jei to negalima padaryti natūra, administratorius privalo sumokėti kompensaciją. Siekdamas užtikrinti teisės į restituciją vykdymą nomokumo administratorius gali pareikšti ieškinį ir remtis teise į restituciją visų kreditoriaus pareikštų priešinių reikalavimų atžvilgiu. Jei naudos pagal ginčijamą sandorį gavėjas atkuria gautą turtą, jis atgauna teisę pareikšti priešinius reikalavimus (InsO 144 straipsnis).

Kad prieš nomokumo bylos iškėlimą sudarytą sandorį būtų galima ginčyti, jis turi būti nepalankus paprastiesiems kreditoriams (InsO 129 straipsnis) ir turi būti vienas iš InsO 130–136 straipsniuose nurodytų pagrindų. Gali būti ginčijamas bet kuris teisinis veiksmas, t. y. bet koks elgesys (įskaitant neveikimą, InsO 129 straipsnio 2 dalis), kuris sukelia teisinius padarinius (2004 m. vasario 12 d. Vokietijos Federacijos Aukščiausiojo Teismo sprendimo IX ZR 98/03 12 punktas). Jei kodekse nenumatyta kitaip, nėra svarbu, ar teisinį veiksmą atliko skolininkas. Be to, tai, ar sukeliami sutartiniai ar teisiniai padariniai, nėra lemiamas veiksnys (2013 m. gegužės 7 d. Vokietijos Federacijos Aukščiausiojo Teismo sprendimo IX ZR 191/12 6 punktas).

Visų pirma pagrindas ginčyti sandorį atsiranda:

jei skolininkas suteikia neatlygintą naudą, nebent ji buvo suteikta daugiau kaip prieš 4 metus iki nomokumo bylos iškėlimo (InsO 134 straipsnis);

jei skolininkas per paskutinius 10 metų iki prašymo iškelti nomokumo bylą pateikimo dienos atliko teisinius veiksmus, kurie yra nepalankūs jo kreditoriams, jei kita šalis žinojo apie skolininko ketinimą (InsO 133 straipsnis). Šis laikotarpis yra tik 4 metai, jei tokiu veiksmu kita šaliai buvo suteikta galimybė pateikti užtikrinimo priemonę arba patenkinti reikalavimus;

skolininkas per paskutinius 3 mėnesius iki prašymo iškelti nomokumo bylą pateikimo dienos atliko teisinius veiksmus, kurie yra tiesiogiai nepalankus paprastiesiems kreditoriams, jei skolininkas jau buvo nomokus, o kita šalis apie tai žinojo (InsO 132 straipsnio 1 dalies 1 punktas);

jei atlikti teisiniai veiksmai, kuriais paprastajam kreditoriui suteikiama užtikrinimo priemonė ar patenkinamas reikalavimas, į kuriuos jis neturi teisės, jei šie veiksmai atlikti per paskutinį mėnesį iki prašymo iškelti nomokumo bylą pateikimo dienos (InsO 131 straipsnio 1 dalies 1 punktas);

jei atlikti teisiniai veiksmai, kuriais paprastajam kreditoriui suteikiama užtikrinimo priemonė ar patenkinamas reikalavimas, į kuriuos jis neturi teisės, jei šie veiksmai atlikti per paskutinius 3 mėnesius iki prašymo iškelti nomokumo bylą pateikimo dienos ir tokio veiksmo atlikimo metu skolininkas buvo nomokus, o kita šalis apie tai žinojo (InsO 130 straipsnio 1 dalies 1 punktas).

Šiais atvejais ir naudą gavęs skolininkas, ir ją gavęs kreditorius gali būti traukiami baudžiamojon atsakomybėn (Baudžiamojo kodekso 283–283d straipsniai).

Vartotojų nomokumo bylos

Vartotojų nomokumo bylos (vok. *Verbraucherinsolvenzverfahren*) taikomos fiziniams asmenims, kurie nevykdo ir niekada nevykdė jokios savarankiškai dirbančio asmens veiklos, arba fiziniams asmenims, kurie vykdė savarankiškai dirbančio asmens veiklą, bet jų finansinė padėtis yra aiški ir jiems nepareikšti jokie reikalavimai, kylantys iš darbo santykių (InsO 304 straipsnio 1 dalies pirmas sakiny). Kitaip nei pagal standartinę nomokumo procedūrą, orientuojamasi ne į turto realizavimą, o į vartotojo atleidimą nuo skolos.

Procedūra skiriasi nuo standartinės daugiausia tuomet, kai prašymą skolininkas pateikia vienas arba kartu su kitais asmenimis. Tokiu atveju sprendimas pradėti nomokumo bylą priimamas po to, kai užbaigiamas neteisminis etapas, kurio metu pagal planą su kreditoriais siekiama susitarti dėl skolos grąžinimo (InsO 305 straipsnio 1 dalies 1 punktas). Jei mėginimas sudaryti neteisminį susitarimą nepavyksta, skolininkas gali pateikti prašymą iškelti nomokumo bylą. Paskesniame etape bylos iškėlimas sustabdomas ir nomokumo bylą nagrinėjantis teismas suteikia kreditoriams galimybę susitarti su skolininku sudarant skolų grąžinimo planą (vok. *Schuldenbereinigungsplan*). Jei sudaromas skolų grąžinimo planas, nuo tada kreditorių reikalavimai tvarkomi tik pagal tą planą, kurio vykdymą galima užtikrinti taip pat kaip ir teisme sudarytą susitarimą (vok. *Prozessvergleich*) (InsO 308 straipsnio 1 dalies antras sakiny). Prašymai iškelti nomokumo bylą ir atleisti nuo likusios skolos laikomi atsiimtais (InsO 308 straipsnio 2 dalis). Jei dėl skolų grąžinimo plano nesusitariama, tęsiamas bylos iškėlimo etapas.

Paskutinis naujinimas: 08/09/2023

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos Europos teisminio tinklo kontaktinės įstaigos. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Nei Europos teisminis tinklas, nei Europos Komisija neprisiima atsakomybės ar įsipareigojimų dėl šiame dokumente pateiktos arba nurodytos informacijos arba duomenų. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisyklės rasite puslapyje „Teisinė informacija“.